

ЖУРАТ Юлія Василівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
і психології дошкільної та спеціальної освіти,

Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича

e-mail: y.zhurat@chnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3535-9817>

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ: КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ ТА УМОВИ РОЗВИТКУ

***Анотація.** Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу є ключовим чинником ефективної професійної діяльності та забезпечення високої якості дошкільної освіти. Високий рівень майстерності сприяє ефективній організації навчально-виховного процесу та створенню сприятливого психологічного середовища для дітей. Професійний вихователь повинен володіти знаннями з педагогіки та психології, вміти планувати й проводити заняття з урахуванням індивідуальних особливостей дітей, демонструвати емоційну стійкість та здатність до саморефлексії.*

У статті проаналізовано сучасні дослідження щодо формування педагогічної майстерності, зокрема робіт І. Зязюна, О. Лавріненка, Н. Тарасевич та В. Семиченка. Виділено ключові чинники професійного розвитку вихователя: професійна підготовка у закладах вищої освіти, практика, безперервне самовдосконалення, самостійна педагогічна діяльність, підвищення кваліфікації та обмін досвідом з колегами.

Також визначено важливість особистісних якостей вихователя, таких як емпатія, терплячість, відповідальність, а також педагогічної техніки, що включає вербальні та невербальні засоби комунікації та здатність до саморегуляції. Значну роль відіграє професійне середовище, підтримка колег, обмін досвідом, особистий і життєвий досвід вихователя, а також профілактика професійного вигорання та розвиток емоційної стійкості.

Узагальнюючи, формування педагогічної майстерності є складним і багатограним процесом, що потребує систематичного вдосконалення, безперервного професійного розвитку та розвитку особистісних якостей вихователя для забезпечення високої якості дошкільної освіти.

***Ключові слова:** педагогічна майстерність, дошкільна освіта, умови розвитку, вихователь, професійна діяльність.*

ZHURAT Yuliia,

Associate Professor of the Department of Pedagogy and
Psychology of Preschool and Special Education,

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

e-mail: y.zhurat@chnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3535-9817>

PEDAGOGICAL MASTERY IN PRESCHOOL EDUCATION: KEY FACTORS AND CONDITIONS

Abstract. *Pedagogical mastery of preschool educators is a key factor in effective professional activity and ensuring high-quality early childhood education. A high level of mastery contributes not only to the effective organization of the educational process but also to creating a favorable psychological environment for children. A professional educator must possess knowledge of pedagogy and psychology, be able to plan and conduct activities considering children's individual characteristics, and demonstrate emotional resilience and reflective skills.*

The article analyzes recent research on the formation of pedagogical mastery, including studies by I. Ziazyun, O. Lavrinenko, N. Tarasevich, and V. Semichenko. Key factors influencing professional development are highlighted: professional training at higher education institutions, practical experience, continuous self-improvement, independent teaching practice, qualification advancement, and experience exchange with colleagues.

The importance of personal qualities such as empathy, patience, responsibility, and pedagogical techniques, including verbal and nonverbal communication and self-regulation skills, is emphasized. The professional environment, peer support, personal and life experience, as well as burnout prevention and emotional resilience, also play a significant role in developing pedagogical mastery.

In conclusion, the formation of pedagogical mastery is a complex and multifaceted process requiring systematic improvement, continuous professional development, and personal growth to ensure high-quality preschool education.

Keywords: *teaching mastery, preschool education, development conditions, educator, professional activity.*

Постановка проблеми. Педагогічна майстерність вихователя є ключовим чинником успішної професійної діяльності у дошкільній освіті. Формування високого рівня педагогічної майстерності вихователя сприяє не лише ефективному викладанню, але й створенню сприятливого психологічного середовища для дітей, що особливо важливо в дошкільному віці. Професійний вихователь повинен володіти знаннями з педагогіки та психології, вміти організовувати навчально-виховний процес з урахуванням індивідуальних потреб дітей, демонструвати високу емоційну стійкість та здатність до рефлексії. Саме ці чинники забезпечують успішність професійної діяльності вихователя, що, в свою чергу, впливає на загальну якість дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування педагогічної майстерності вихователя знаходиться в центрі уваги багатьох

науковців, які досліджують різні аспекти цього процесу. Такі вчені, як І. Зязюн, О. Лаврінєнко, Н. Тарасевич та В. Семиченко, детально розглядають питання змісту, структури та основних проявів професійної майстерності. Зокрема, їхні дослідження висвітлюють важливість комплексного підходу до розвитку педагогічних якостей, що сприяють успішній професійній діяльності [11; 7; 3].

Мета статті – дослідити ключові чинники формування педагогічної майстерності вихователя дошкільного закладу, визначити їхній вплив на професійний розвиток педагога та окреслити умови, що сприяють підвищенню ефективності навчально-виховного процесу у дошкільній освіті.

Виклад основного матеріалу. Формування педагогічної майстерності вихователя є складним і багатограним процесом, що включає різноманітні чинники, які впливають на професійний розвиток. Українські науковці зробили значний внесок у дослідження цієї

проблематики, визначивши основні чинники, що впливають на формування професійної майстерності вихователя.

Одним з ключових чинників є професійна підготовка у закладах вищої освіти. Як зазначає Іван Зязюн, професійна підготовка забезпечує базові знання та навички, необхідні для здійснення педагогічної діяльності [4, с. 117]. Важливим аспектом цього процесу є педагогічна практика, під час якої студенти здобувають перші професійні навички та вміння у реальних умовах роботи з дітьми.

Професійна підготовка у закладах вищої освіти включає кілька етапів. Перший етап – теоретична підготовка, яка охоплює вивчення основ педагогіки, психології, методик навчання та виховання, а також основи дитячої фізіології та здоров'я. На цьому етапі студенти отримують базові знання про розвиток дитини, особливості роботи з різними віковими групами, а також принципи ефективної педагогічної діяльності.

Другий етап – практична підготовка, яка включає проходження педагогічної практики в закладах дошкільної освіти. Під час проходження різних видів практик впродовж навчання студенти мають змогу застосувати отримані теоретичні знання на практиці, спостерігати за роботою досвідчених вихователів, брати участь у проведенні занять, організації ігор та інших заходів для дітей. Практична підготовка дозволяє студентам розвивати професійні навички, вчитися планувати та проводити заняття, взаємодіяти з дітьми, аналізувати власну діяльність та робити висновки для подальшого вдосконалення [1, с. 311].

Третій етап – безперервна освіта та самовдосконалення. Після завершення вищої освіти вихователь повинен постійно працювати над своїм професійним розвитком, удосконалювати свої знання

та навички, брати участь у семінарах, тренінгах, конференціях, обмінюватися досвідом з колегами. Важливим аспектом є також самоосвіта, яка включає читання професійної літератури, вивчення новітніх методик та підходів, аналіз власної педагогічної діяльності.

Крім професійної підготовки, на формування педагогічної майстерності впливають особистісні якості вихователя, його мотивація до професійної діяльності, здатність до саморефлексії та самокритики, вміння адаптуватися до змін та інновацій у сфері освіти. Важливу роль відіграє також середовище, в якому працює вихователь, підтримка з боку колег, керівництва та батьків.

Таким чином, формування педагогічної майстерності вихователя є складним і тривалим процесом, який включає як професійну підготовку у вищих навчальних закладах, так і безперервне самовдосконалення та розвиток особистісних якостей. Лише систематична робота над собою, постійне вдосконалення знань та навичок дозволяють вихователю досягти високого рівня професіоналізму та ефективно здійснювати свою діяльність у закладах дошкільної освіти.

Другим важливим чинником є самостійна професійна діяльність вихователя. Дослідження Н. В. Гузій показують, що протягом перших трьох-п'яти років роботи вихователь формує свій професійний стиль і індивідуальний підхід до навчально-виховного процесу. Цей період є вирішальним для розвитку педагогічної майстерності, оскільки вихователь активно експериментує з новими методами та прийомами роботи з дітьми. Важливо зазначити, що саме в цей час вихователь накопичує досвід, що дозволяє йому адаптувати теоретичні знання до реальних умов педагогічної діяльності. Активний пошук та впро-

вадження нових методів і прийомів сприяють професійному зростанню, розвитку критичного мислення та само-рефлексії, що є необхідними складовими педагогічної майстерності [2, с. 58].

Третім важливим чинником є постійне підвищення кваліфікації та професійний розвиток вихователя. Педагог має бути в курсі нових педагогічних технологій та методик, що дозволяє йому залишатися конкурентоспроможним у професійній діяльності. Регулярне оновлення знань та розвиток навичок сприяють підвищенню ефективності педагогічної роботи, а також допомагають вихователю відповідати сучасним вимогам освіти.

Крім цього, важливою складовою професійного розвитку вихователя є обмін досвідом з колегами. Участь у педагогічних спільнотах, обговорення професійних питань, взаємодія з іншими фахівцями дозволяють вихователю збагачувати свій педагогічний арсенал, отримувати нові ідеї та підходи до роботи з дітьми. Така взаємодія сприяє не лише професійному, а й особистісному зростанню вихователя, оскільки допомагає йому розвивати комунікативні навички, вміння працювати в команді, адаптивність та гнучкість.

Четвертий чинник, що впливає на формування педагогічної майстерності, – це наявність професійних здібностей та особистісних якостей вихователя. Науковець О. М. Семеног зазначає, що для успішної педагогічної діяльності вихователь повинен володіти низкою важливих здібностей. До них належать комунікативні здібності, які дозволяють ефективно спілкуватися з дітьми, їхніми батьками та колегами. Педагог повинен бути вмілим організатором, здатним структурувати навчально-виховний процес, делегувати завдання та контролювати їх виконання [10, с. 3].

Дидактичні здібності також є важливою складовою, оскільки вони включають уміння адаптувати навчальний матеріал до вікових та індивідуальних особливостей дітей, а також викладати його у доступній та цікавій формі. Соціально-перцептивні здібності дозволяють вихователю сприймати та розуміти внутрішній світ дитини, її емоції та переживання, що сприяє створенню емоційно безпечного та комфортного середовища.

Важливими особистісними якостями вихователя є емпатія – здатність до співчуття та розуміння почуттів інших людей. Це дозволяє вихователю будувати довірливі відносини з дітьми та їхніми батьками. Толерантність та терплячість допомагають педагогу працювати з дітьми, які мають різні особистісні та поведінкові особливості. Відповідальність вихователя забезпечує надійність та безпеку освітнього процесу, а любов до дітей є основою для створення позитивної та доброзичливої атмосфери у дитячому колективі [8, с. 109].

Прагнення до самовдосконалення є не менш важливим аспектом професійної діяльності вихователя. Вихователь, який постійно працює над собою, оновлює знання, освоює нові методики та технології, демонструє високий рівень професіоналізму та ефективності у своїй роботі. Це прагнення до самовдосконалення стимулює вихователя до участі в різноманітних формах професійного розвитку, таких як семінари, тренінги, конференції, що дозволяє йому бути в курсі сучасних тенденцій та інновацій в педагогічній сфері.

П'ятий чинник, що має значний вплив на формування педагогічної майстерності, – це педагогічна техніка. Л. В. Кондрашова підкреслює важливість володіння технікою педагогічного спілкування для ефективної роботи

вихователя, що включає вміння користуватися як вербальними, так і невербальними засобами комунікації. Вербальні засоби охоплюють використання мови, інтонації, темпу та гучності голосу для передачі інформації та емоцій. Невербальні засоби включають міміку, жести, поставу та візуальний контакт, які доповнюють і підсилюють вербальну комунікацію [9, с. 117].

Здатність вихователя до саморегуляції також є важливою складовою педагогічної техніки. Це включає вміння контролювати свої емоції та поведінку, підтримувати спокій і врівноваженість у стресових ситуаціях, що особливо важливо в роботі з дітьми. Саморегуляція дозволяє вихователю залишатися професійним і зберігати позитивний настрій, навіть коли виникають труднощі чи конфлікти.

Педагогічна техніка також передбачає здатність вихователя створювати сприятливу атмосферу для навчання та виховання. Це означає, що вихователь має бути здатним встановлювати довірливі стосунки з дітьми, мотивувати їх до навчання та розвитку, підтримувати їх інтерес і заохочувати до активної участі в освітньому процесі. Використання різноманітних педагогічних прийомів та методик, таких як інтерактивні заняття, ігрові методи, проекти та експерименти, сприяє збереженню мотивації та цікавості дітей до навчання.

Шостий чинник, що відіграє важливу роль у формуванні педагогічної майстерності – це вплив професійного середовища. Чимало науковців у своїх дослідженнях підкреслює, що колектив педагогів, з яким співпрацює вихователь, має значний вплив на його професійне становлення. Взаємодія з колегами, обмін досвідом, спільні обговорення педагогічних проблем та викликів сприяють професійному зростанню та розвитку. Вихователь, який працює в

атмосфері підтримки та співпраці, отримує можливість постійно вдосконалювати свої навички та знання [6, с. 46].

Обмін досвідом у педагогічному колективі дозволяє вихователям навчатися один у одного, переймати кращі практики та інноваційні методи роботи. Це не лише сприяє професійному зростанню, але й допомагає вихователям уникати помилок, з якими вони можуть стикнутися в роботі. Наприклад, досвідчений вихователь може поділитися своїми методами вирішення конфліктних ситуацій або організації цікавих занять, що може бути дуже корисним для молодих педагогів.

Спільні обговорення педагогічних проблем створюють умови для глибшого аналізу та осмислення професійних викликів. Вихователі можуть разом шукати рішення, обговорювати нові підходи та методики, що сприяє розвитку критичного мислення та творчого підходу до роботи. Така взаємодія допомагає вихователям відчувати себе частиною професійної спільноти, де їхні ідеї та думки цінуються.

Взаємопідтримка у педагогічному колективі є ще одним важливим аспектом професійного середовища. Підтримка колег допомагає вихователям долати професійні труднощі та стреси, що виникають у роботі. Колективна підтримка сприяє формуванню позитивного настрою та мотивації до роботи, що важливо для ефективного виконання професійних обов'язків. Конструктивні стосунки в педагогічному колективі створюють умови для творчого пошуку та інноваційної діяльності. Вихователі, які працюють у дружній та доброзичливій атмосфері, відчують себе впевненіше та більш відкрито діляться своїми ідеями. Це сприяє впровадженню нових методик та підходів у виховний

процес, що підвищує його якість та ефективність.

Сьомий чинник, який має важливе значення у формуванні педагогічної майстерності, – це особистий досвід вихователя. Цей особистий досвід включає як позитивні моменти, так і помилки, які можуть стати цінними уроками для подальшого професійного розвитку.

Особистий досвід вихователя є джерелом натхнення і мотивації, допомагає краще розуміти дітей та їхні потреби. Вихователь, який аналізує свої попередні досягнення і невдачі, може використовувати ці знання для удосконалення своєї педагогічної практики. Наприклад, аналіз успішних методів роботи з дітьми дозволяє вихователю розвивати і вдосконалювати ці методи, а розуміння причин невдач допомагає уникати подібних помилок у майбутньому.

Особистий досвід також включає професійні взаємодії та навчання від колег. Участь у професійних об'єднаннях, відвідування семінарів і тренінгів, обмін досвідом з іншими вихователями – усе це сприяє розширенню професійного кругозору та вдосконаленню педагогічної майстерності. Вихователі, які активно залучаються до професійної спільноти, отримують більше можливостей для професійного розвитку і зростання.

Крім того, життєвий досвід вихователя впливає на його здатність до емпатії та розуміння дітей. Вихователь, який має багатий життєвий досвід, може краще розуміти емоційні та соціальні проблеми, з якими стикаються діти, і ефективніше допомагати їм у їх подоланні. Це створює більш сприятливе і підтримуюче середовище для дітей, сприяє їхньому емоційному і соціальному розвитку.

Восьмий чинник полягає у профілактиці професійного вигорання та деформацій. Як зазначає у своїх наукових доробках науковець Т. А. Колтунович, профілактика професійного вигорання вихователів є важливою складовою їхнього професійного розвитку та збереження психоемоційного здоров'я. Вона повинна включати ряд заходів, спрямованих на гармонізацію особистісного розвитку та зміцнення стійкості до стресових факторів. Одним із ключових напрямів профілактики є актуалізація гуманістичної спрямованості особистості вихователя, що допомагає зберегти мотивацію до роботи та емоційну стійкість. Важливими є також розвиток самоповаги, рефлексивних умінь та вмінь діалогічного спілкування, що дозволяють вихователю ефективно взаємодіяти з оточенням та контролювати емоційні реакції. Підвищення стресостійкості та самоконтролю допомагає уникати хронічної втоми та емоційного виснаження, сприяючи зниженню ризику професійного вигорання [5].

Не менш важливою на нашу думку є емоційна складова, яка особливо актуальна в умовах сучасної ситуації в Україні. Вихователі часто працюють з дітьми, які переживають стресові ситуації через війну, вимушені переселення та втрату близьких. Це додає додаткового навантаження на самих вихователів, які можуть мати подібні емоційні переживання. У таких умовах важливо забезпечити психологічну підтримку для вихователів, щоб вони могли зберігати емоційну рівновагу та надавати необхідну підтримку дітям. Емоційна стійкість та здатність справлятися зі стресом стають важливими чинниками для забезпечення ефективної роботи вихователів у складних умовах.

Ну і наостанок не можемо не згадати про такий чинник як матеріальна складова, адже низький рівень заробітної

плати вихователів є значним демотиваційним фактором, який впливає на якість освітнього процесу та професійний розвиток. Недостатня матеріальна винагорода може призводити до професійного вигорання, зниження мотивації та ефективності роботи. Підвищення заробітної плати та надання матеріальних стимулів сприяє не тільки підвищенню мотивації, але й поліпшенню умов для професійного розвитку вихователів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи, слід зазначити, що педагогічна майстерність є багатограним і динамічним процесом, яке потребує постійного вдосконалення. Вона формується під впливом професійної підготовки, особистісних якостей, практичного досвіду, педагогічної техніки та професійного середовища. Розвиток цих чинників сприяє ефективності навчально-виховного процесу та створенню сприятливого психологічного середовища для дітей. Перспективи подальших досліджень пов'язані з впровадженням новітніх освітніх технологій і інноваційних методик у професійний розвиток вихователів. Також важливим напрямом є оцінювання ефективності заходів профілактики професійного вигорання та підтримки психологічного здоров'я педагогів у стресових умовах.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Борова В. Є., Ілюк Л. В., Кирилович О. Ф., Красовська О. О., Максимчук Н. С., Марчук О. О., Мельничук Л. Б., Мисько І. П., Міськова Н. М., Пагута Т. І., Петрук О. М., Сойко І. М., Хом'як О. А., Шкабаріна М. А. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти та початкової школи в умовах ступеневого навчання : монографія / за заг. ред. О. О. Красовської. Рівне : О. Зень, 2021. 560 с.
2. Гузій Н. В. Людяновимірність методологічної бази педагогічного професіоналізму як запорука успішної розбудови особистісно зорієнтованої освіти. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка*. 2013. № 2 (11). С. 53–60.
3. Зязюн І. А. Педагогічна психологія чи психологічна педагогіка? *Етика і естетика педагогічної дії* : зб. наук. пр. Київ–Полтава, 2012. Вип. 3. С. 20–38.
4. Іван Андрійович Зязюн: педагог, вчений, філософ : біобібліогр. покажчик / [упоряд. Л. Н. Штома ; наук. ред. Н. Г. Ничкало]; НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. 4-те вид., перероб. і допов. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. 229 с.
5. Колтунович Т. А. Психологічні умови корекції професійного вигорання у вихователів дитячих навчальних закладів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. «Педагогічна та вікова психологія». Івано-Франківськ, 2016. 352 с.
6. Кутеньова Н. Інноваційний підхід до організації методичної роботи з педагогами. *Вихователь-методист*. 2012. № 10. С. 44–52.
7. Лавріненко О. А. Методологічні основи психопедагогіки: методичні рекомендації / Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих ім. І. Зязюна НАПН України. Київ, 2021. 48 с.
8. Марченко О. Г. *Основи педагогічної майстерності*. Харків : Основа, 2009. 112 с.
9. Педагогіка в запитаннях і відповідях : навч. посіб. / Л. В. Кондрашова, О. А. Пермяков та ін. Київ : Знання, 2006. 252 с.
10. Семенов О. Педагогічна майстерність учителя-словесника в дослідницьких рефлексіях Ніли Волошиної. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2013. № 9. С. 2–4.
11. Тарасевич Н. М., Мирошник О. І. Педагогічна майстерність у вимірах суб'єктного підходу до професійної діяльності вчителя. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки*. 2012. Т. 1. Вип. 36. С. 43–47.

REFERENCES

1. Borova, V. Y., Iliuk, L. V., Kyrylovych, O. F., Krasovska, O. O., Maksymchuk, N. S., Marchuk, O. O., Melnychuk, L. B., Mysko, I. P., Miskova, N. M., Paguta, T. I., Petruk, O. M., Soiko, I. M., Khom'iak, O. A., & Shkabarina, M. A. (2021). *Teoriia i praktyka profesiinoi pidhotovky maibutnikh pedahohiv zakladiv doshkilnoi osvity ta pochatkovoi shkoly v umovakh stupe-nevoho navchannia: monohrafiia* [Theory and practice of professional training of future teachers of preschool and primary education in the conditions of stepwise learning: monograph]. Rivne: O. Zen. [in Ukrainian].
2. Huzii, N. V. (2013). *Liudynovymirnist metodolohichnoi bazy pedahohichnoho profesiializmu yak zaporka uspishnoi rozbudovy osobystisno zoriietovanoi osvity* [Human dimension of the methodological basis of pedagogical professionalism as a guarantee of successful development of personality-oriented education]. *Naukovyi visnyk Melitopol'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Serii: Pedahohika*. 2(11). 53–60. [in Ukrainian].
3. Ziazun, I. A. (2012). *Pedahohichna psykholohiia chy psykholohichna pedahohika? Etika i estetyka pedahohichnoi dii* [Pedagogical psychology or psychological pedagogy? Ethics and aesthetics of pedagogical action]. *Zb. nauk. pr.*, 3, 20–38. Kyiv–Poltava. [in Ukrainian].
4. Shtoma, L. N. (Ed.), & Nychkalo, N. H. (Sci. Ed.). (2018). *Ivan Andriiovych Ziazun: pedahoh, vchenyi, filosof: biobibliohrafichnyi pokazhchyk* [Ivan Andriiovych Ziazun: educator, scholar, philosopher: bio-bibliographic index] (4th ed., rev. and enl.). Kyiv: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova. [in Ukrainian].
5. Koltunovych, T. A. (2016). *Psykholohichni umovy korektsii profesiinoho vyhorannia u vykhovateliv dytyachykh navchalnykh zakladiv* [Psychological conditions for preventing professional burnout in preschool educators] (Candidate of Psychological Sciences dissertation). Ivano-Frankivsk.
6. Kutenieva, N. (2012). *Innovatsiinyi pidkhid do orhanizatsii metodychnoi roboty z pedahohamy* [Innovative approach to organizing methodological work with teachers]. *Vykhovatel-metodyst*. 10. 44–52. [in Ukrainian].
7. Lavrinenko, O. A. (2021). *Metodolohichni osnovy psykopedahohiky: metodychni rekomendatsii* [Methodological foundations of psycho-pedagogy: methodological recommendations]. Kyiv: Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh im. I. Ziazunia, NAPN Ukrainy. [in Ukrainian].
8. Marchenko, O. H. (2009). *Osnovy pedahohichnoi maisternosti* [Foundations of pedagogical mastery]. Kharkiv: Osnova. [in Ukrainian].
9. Kondrashova, L. V., Permiakov, O. A., et al. (2006). *Pedahohika v zapytanniakh i vidpovidiakh: navch. posib.* [Pedagogy in questions and answers: textbook]. Kyiv: Znannia. [in Ukrainian].
10. Semenoh, O. (2013). *Pedahohichna maisternist uchytelia-slovesnyka v doslidnytskykh refleksiakh Nily Voloshynoi* [Pedagogical mastery of the language teacher in Nila Voloshyna's research reflections]. *Ukrainska literaturna v zahal'noosvitnii shkoli*. 9. 2–4. [in Ukrainian].
11. Tarasevych, N. M., & Myroshnyk, O. I. (2012). *Pedahohichna maisternist u vymirakh subiektnoho pidkhodu do profesiinoi diialnosti vchytelia* [Pedagogical mastery in the dimensions of the subject approach to teacher's professional activity]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnogo universytetu imeni V. O. Sukhomlynskogo. Serii: Pedahohichni nauky*. 1(36). 43–47. [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 10.09.2025 р.
Стаття прийнята до друку 22.09.2025 р.*